

כיבוש השמירה: הקמת מסגרות ביטחוניות בארץ

העלייה הראשונה והשנייה: הקמת היישוב הלאומי בארץ ישראל

פתיחה: כיבוש השמירה

- מראשית ההתיישבות החקלאית בארץ ישראל סבלו החלוצים מבעיות ביטחון – הם היו נתונים למעשי שוד של יחידים ושל כנופיות, פעמים רבות ביוזמת האריסים הערבים שישבו על הקרקעות שרכשו בעבר.
- בתקופת העלייה הראשונה על ביטחון של המושבות היו מופקדים לרוב שומרים בני הארץ – ערבים וצ'רקסים.
- כמו במקרה של העבודה הערבית השכירה, גם השמירה הערבית הועדפה משום שהיתה זולה ומשום שהערבים בני המקום ובני חברת הרוב ניצבו בעמדת כח למול המתיישבים היהודים. בהעסקתם כשומרים נמנע עימות אלים עמם.

כיבוש השמירה

- אולם כאשר שיתפו השומרים פעולה עם השודדים נותר היישוב היהודי חסר אונים.
- חלוצי העלייה השנייה שאפו לשנות מצב זה: חלקם השתייכו לקבוצות הגנה עצמית שקמו במזרח אירופה בימי הפוגרומים ורובם ראו בהגנה העצמית את הבסיס לעצמאות היהודים בארץ.

חלוצי העלייה השנייה קידמו את "כיבוש השמירה". אלה היו מטרותיהם:

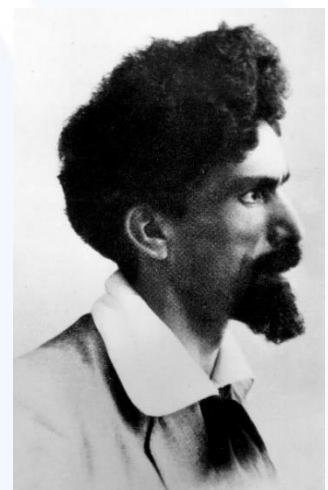
(1) מטרה ביטחונית – אין לבטוח בשומרים שכירים בני הארץ. על החלוצים לספק הגנה ליישוב היהודי בעצמם.

כיבוש השמירה

2. מטרה אסטרטגית - ארגון השומרים ישמש גרעין להקמת כוח לוחם יהודי בעתיד.
3. מטרה כלכלית - דרך נוספת לייצר מקומות עבודה לחלוצים – חלק מכיבוש העבודה).
4. מטרה פסיכולוגית – חלוצי עלייה שנייה דגלו בשינוי דימויו של היהודי בגולה. על הפועל בארץ להיות "יהודי חדש", במולדתו עליו להפוך לגבר רב און וכח.
5. מטרה לאומית – החלוצים הבינו כי אין ריבונות בלא שליטה על הכח האלים ולכן כחלק מהתפתחות המפעל הציוני עליהם לקדם את כיבוש השמירה.

ישראל שוחט

מאת לא ידוע - אתר VIA אוניברסיטת הארנורד,

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=19870125>

כיבוש השמירה

• ב-1907 נוסדה ביפו אגודת השומרים "בר גיורא" על שם אחד ממנהיגי המרד הגדול ברומאים. בראש האגודה עמד ישראל שוחט. אליו הצטרפו אלכסנדר זייד, מניה שוחט, ישראל גלעדי, יצחק בן צבי ואחרים.

• חברי "בר גיורא" הצליחו לשכנע את אליהו קראוזה, מנהל החווה בסג'רה להעביר את בה השמירה לידיהם. דוד בן-גוריון שהיה אחד מהשומרים בסג'רה סיפר על המאורע כעבור שנים אחדות:

בכל הגליל היה רק שומר עברי אחד. זה היה שלום הכורדי, ששמר בחצר החווה בסג'רה. אך גם אותו פיטר הפקיד באותו חורף, משום שלא נמצא לילה אחד על משמרתו, והעמיד על מקומו שומר צ'רקסי... [מנהל החווה האמין כי] שום פלח ושום בידואי לא יעיז להתגרות את הצ'רקסים.

כיבוש השמירה

בטוחים הם [הצ'רקסים] שאם רק ידעו הגנבים, שהשמירה נמסרה לידם לא יעיזו עוד לבוא לגנוב. ואם גם יקרה "מקרה לא טהור" - נקל להם, על ידי יחסיהם הקרובים לעולם החמסנים והשודדים, לגלות את עקבות הגניבה ולהחזירה לבעליה... [השומר הצ'רקסי,] במקום לסובב במשך כל לילה את חומת-החיה ולהתייחד בחשכה עם הסלעים והאקליפטוסים המקיפים את סג'רה - בחר ללכת לכפר הערבי הסמוך ולבלות את הלילות במסיבת רעים שיכורים. לשווא העירונו את הפקיד על מלאכת הרמיה של השומר הצ'רקסי ועל ההפסד הכרוך בשיטת שמירה כזו; הוא לא היטה אוזן לדברינו. אז החלטנו להוכיח לו בפועל את צדקת דברינו. בליל-חושך אחד הובילו אחדים מאתנו את הפרדה היותר טובה מתוך החיה - ואנו הודענו מיד לפקיד את מעשה-הגנבה. הפקיד מהר לאורווה והפרדה איננה. תיכף צפר בחלילו לקרוא את השומר, אולם צפר פעם, שתים שלוש - אין קול ואין קשב. יצא החוצה, סבב את החומה - הצ'רקס איננו. ... הפקיד פיטר את הצ'רקסי ומסר את השמירה לצבי בקר - אחד מחברינו.

דוד בן-גוריון, קובץ השומר, תרע"ו, עמ' 266-267.

כיבוש השמירה

- סיסמת הארגון היתה "בדם ואש יהודה נפלה, בדם ואש יהודה תקום" ולצד ארגון השמירה הקים גם קולקטיב – אנשיו עיבדו את הקרקע בסג'רה וקיימו חיי קומונה משותפים עוד לפני הקמת הקבוצה בדגניה.
- בשנת 1908 פנה ועד המושבה מסחה (כפר תבור) לארגון במטרה להעביר את השמירה במושבה לידיים עבריות. החברים הסכימו לקבל על עצמם את השמירה, בתנאי שיועסקו במושבה פועלים יהודים.
- מאז, הפך התנאי הזה לחלק בלתי נפרד מתנאי קבלת השמירה של הארגון.

כיבוש השמירה

- ב-1909 עם הרחבת פעילותו של ארגון "בר גיורא" הפך מארגון מחתרת חשאי לארגון שמירה גלוי בחסות מפלגת "פועלי ציון" תחת שם חדש – **ארגון השומר**.
- למועמדים לארגון נערכו מיונים ומבחני קבלה והם נדרשו לגלות אומץ לב, דבקות במשימה, יושר ומשמעת. הם עברו הכשרה גופנית, למדו לירות בנשק ונדרשו להקדיש שנה אחת לפחות לעבודת האדמה.
- השומרים למדו את מנהגי הערבים, הבדווים והצ'רקסים – הם למדו לרכב על סוסים והתלבשו כמוהם.

כיבוש השמירה

תמונה קבוצתית של חברי ארגון "השומר" ב-1909

מאת לא ידוע - <http://www.il4u.org.il/Israel/Library/History/HistoryStateOfIsrael/Hagana.htm>,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=6240899>

- "השומר" היה לארגון ארצי ראשון שעסק בהגנה על מושבות הגליל ויהודה. בשיא כוחו מנה 120 חברים ולקח על עצמו שמירה ב-13 יישובים.

- הארגון התנה את מתן שירותיו לא פעם בכיבוש מלא של העבודה והשמירה במושבות בהן פעל, בכך קידם את ערכי העלייה השנייה.

- הארגון ירד מגדולתו כאשר הבולטים במנהיגיו יצאו את הארץ במהלך מלחמת העולם הראשונה.

כיבוש השמירה

- במקביל סרבו חלק ממושבות יהודה להעסיק את אנשיו והקימו ארגונים מתחרים. בעשותם זאת קיבלו את עקרון "כיבוש השמירה".
- האידיאולוגיה והרוח של ארגון "השומר" היוותה השראה והארגון עצמו שימש כתשתית להקמת ארגון "ההגנה" ב-1920.
- לימים אף תרמו אנשי הארגון מן הידע המקצועי שצברו להקמת הפלמ"ח וצה"ל.

סיכום: כיבוש השמירה

- בתקופת העלייה הראשונה נשכרו שומרים מבני הארץ להגן על מושבות החלוצים. חלוצי העלייה השנייה דגלו ברעיון כיבוש השמירה – הם האמינו כי בארץ על היישוב היהודי להגן על עצמו.
- ב-1907 נוסד ארגון השומרים החשאי "בר גיורא" בחוות ההכשרה סג'רה בהנהגת ישראל שוחט ובהובלת כמה מחברי מפלגת "פועלי ציון". לאחר שלקחו את השמירה בסג'רה לידיהם החלו לספק שירותי שמירה ליישובים נוספים.
- ב-1909 התרחב הארגון והפך גלוי ונקרא מעתה "השומר". חברי הארגון עברו מבחני קבלה קפדניים והכשרה חצי-צבאית. ארגון זה לקח לידיה את השמירה ברבים מיישובי החלוצים בארץ ושימש תשתית להקמת כח מגן יהודי.

היסטוריה